

KENTSEL DÖVÜŞÜM

....

Bir yabancı gibiyim sanki
Büyüdüğüm bu şehirde
Eski dostlar kırık-dökük...
Oysa / ne izler bırakmıştım gülüm,
Bu şehrin taşına toprağına.

İptal çizgileriyle silinmiş
Yaşanan her gerçek
Kovulmuş yığınların nabzından
Zulümlere direnmek
Yaşamak.../ tek boyutlu resim
Resimlerde cinnet
Sokaklar esir kampı
Yığınlarda ihanet

Her köşe başında bir gerekçe
Her yürekte korku
Ben / cihad ehliyim gülüm
Öldürür beni bu şehrin dekoru
Korunmak / pamuktan elbiselerle
Ateşe dalmak gibi
Tut sana uzanan ellerimden
Öğütmesin bu şehir beni...

.....

Eski yollar çıkmaz sokak
Geçit yok hiç bir yerde
Ne yana gitsem / önümde duvar
Say ki / yeni bir zindan bana
Yeni bir tuzak bu şehir
Yaşamak / beynimde pranga
Hürriyet / boynumda zincir

...

Tebessümler bile iğreti gülüm
Bu kokuşmuş şehirlerde
Oysa gülüm / kaç zaman önce
Bana canandı bu şehir
Nice canlar gömdük bağrına

O canlar ki / yüreğimdir

Yine de gülüm / Kurtuluş
Kavgalarda kuşanmaksız silahı
Tut sana uzanan ellerimden
Çağırırım kıyamı!...

(14-Nisan-1992-ANKARA)
Süleyman KALAYCI
(ZİNDAN ŞEHİRLER)

Eleştiri pasif bir yorumlama olmayıp eleştirilen durumla kurulan bir iletişim biçimi olduğunda sadece tek bir odağa sahip eleştiriden genel bir eleştirel tutuma evrilir. Mekan, birçok farklı boyutuyla tartışılmış bir kavramdır. Mekanın üretilen ve tüketilen bir olgu olabilmesi, algı ve deneyimle ilişkisi, soyut/somut özellikleri, beden ve zihinle bağlantısı tartışılmıştır. Öte yandan mekan, kullanıcıları arasındaki etkileşim ve iletişimin gerçekleştiği bir mecra olarak da görülebilir. Bu mecrada bireylerin eylemleri mekanı tekrar tanımlayıp yorumlar ve bireylerin sadece birbirleriyle değil mekanla da bir etkileşim ve iletişim içinde olduklarını gösterir. Bir kentteki hareketli elemanlar, özellikle insanlar ve onların faaliyetleri sabit fiziksel bölümler kadar önemlidir. Bizler burada gösterinin izleyicileri olarak kalamayız, kendimizde onun bir parçası olarak, öteki katılımcılarla birlikte sahnede yer almamız gerekir. Bu durumda mimari mekanın tüm kullanıcıları eleştirel tutuma sahip aktif birer özne olarak düşünülebilir. Bu eleştirel tutum kendisini söz, yazı, görsel imaj ve fiziksel eylem olarak gösterebilir. Eleştiri doğası gereği içinde barındırdığı mualif görüş nedeniyle bütün okları üzerine çekerek hedef haline gelebilir. Bu yüzden sansür, fişleme, yasak, hapis, gibi eylemlere mağruz bırakıldığı halde yıpranmayacak kadar sağlam ve tutarlı olmalıdır. Bu şekilde yapıcı ve eleştirel bir tutum yerine laf atışmalarıyla kendimizi sınırlarsak basit, naif ve trajik bir biçimde masum kalacağımız aşikar.

İktidar, zaman içerisinde askeri, ekonomik, teknolojik her türlü değişime ayak uydurmakla kalmayıp, her oluşumu, her düzeni de, ideolojik eylem alanı olarak yeniden kurgulamaktadır. Bu anlamda, geniş alanların hakimiyetinde kendisine yer arayan iktidar, bu arayışını mekanlara, ve zamanla mekanın da ötesine mekanlara ait simgesel değerlere kaydırmıştır. İktidarın; bireylerin ve toplumun düzeni, denetimi ve kontrolü için mekanlarda kurmaya çalıştığı hakimiyet, insanların da, özgürlüklerini, bireysel ve toplumsal hak mücadelelerini, bu mekanlar ile geri alabilme mücadelesini ortaya çıkarmıştır. Burada ideolojik krizlerin mekan üzerinden çözülmeye çalışıldığını görüyoruz. Böylelikle “mekan”lar orayı düzenleyen ve kontrol edenle, üzerinde yaşayanlar arasında bir mücadele alanına dönüşmüş oldu. Bu durum aslında mimari eleştiri için uygun bir bağlamın oluştuğunun göstergesidir. Gündelik hayatın ve sistemin çok önemli bir parçası olan mekan ve kentler, dolayısıyla mimarlık ve planlama böyle bir odaklanmayı hak ediyor kuşkusuz.

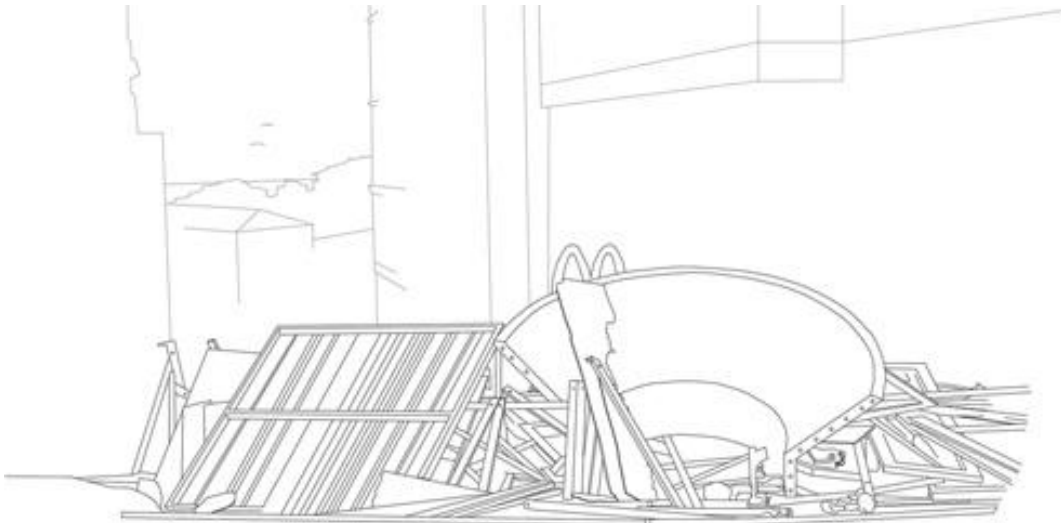
Dolmabahçe'de Barikatlar (Fotoğraf: The Network for Freelance Photojournalists)

Kaynak: <http://www.mekantar.com/tr/yazi/makale/gezi-park%C4%B1-barikatlar%C4%B1-b%C3%B6l%C3%BCm-1-ay%C5%9Fe-g%C3%BCng%C3%B6r.html>

Marx, ünlü eseri Kapital'de feodalizmden kapitalizme geçiş sürecinde İngiltere'de köylülerin ortak alanlarına nasıl ve hangi yöntemlerle el konulduğunu yazmıştı. Köylülerin kolektif üretim ve yaşam alanları olan toprakları, birçok kanlı yasa ile ele geçirilmiş ve bireysel mülkiyet hakkı ile kullanım değerinden değişim değerine indirgenerek rantın kurbanı olmuştu. Marx'ın analizine geri dönüp bugünü değerlendirsek aslında büyük bir paralellik kurmuş oluruz. Tıpkı köylülerin ortak alanlarının çitlenmesi gibi bizim de kentsel kamusal alanlarımız sermaye ve işbirlikçi kent yönetimleri tarafından 'ekonomik gelişme', 'ülkenin gelişimi' gibi söylemlerle ele geçirildi.

Söz konusu alan kentliye ait olması gereken kamusal bir alan olduğu halde, iktidarın sahipleniş biçimi, denetim ve kontrol anlayışı nedeniyle, bu alanlarda gerçekleştirilen her eylem, özellikle politik söylemi barındırıyorsa, iktidara karşı düzenlenmiş eylemler olarak algılanmaktadır. Bu durum bireylerin sahip olduğu özgürlükleri dahi, egemen durumdaki güçlerin izin verdiği 'belirli koşullar' dahilinde ve öngördükleri biçimlerde yaşamasını dayatmaktadır. Peki ya halk bu alanları, kullanım hakkı dahilinde ancak öngörülmemiş biçimlerde kullanmak isterse? Bu durum büyük çaplı ya da kısa süreli bile olsa, bir karşı duruşun, denetim dışı bir "var oluş"un görünür olması anlamına gelmektedir. Görünürlüğün ortadan kaldırılması ve "var olma" durumunun önüne geçilmesi için, iktidar bu defa "yasak"larını ortaya çıkarmaktadır. Böylelikle mekan, bireyin hakları ve iktidarların gücü arasındaki çekişme alanında çatışmaları doğurur. Artık kullanıcı, kent içerisinde özne olarak var olabilmek için iktidarın hakimiyeti altındaki kente ve onun getirdiği dayatmalara karşı çıkarak, iktidarın müdahale ettiği gündelik yaşamına, kendi geliştirdiği -karşı müdahaleler- ile sahip çıkmaya çalışmaktadır. Bu eylemlerde, işgal biçimleri genellikle "mekan işgali" olarak görünse de, çoğu zaman seçilen mekanlar iktidarın ya da sermaye güçlerinin öncül işgalleri ile kişilerin ya da toplumun yaşantısına müdahale ettiği simgesel değer taşıyan yerlerdir. Bu yerlerin başında Gezi Parkı'nı görüyoruz. Bunun nedeni şimdiye kadar mekanlarda varolan çatışmalar burada kendisini patlamaya dönüştürmüştür. "Gölgesini satamadığım ağacı keserim, yerine de Topçu Kışlası'nı dikerim" düşüncesi sabırları taşıyan son damla olmuştur.

İnsanlar artık kapitalist makinedeki dişli çarklar gibi değil de insan gibi yaşamamanın özlemi içindeydiler. Gezi Parkı direnişiyle sembolikleşen bu mücadele gaspedilen tüm kamusal alanlarımızı, haklarımızı geri almak üzere başlayan toplumsal bir uyanış olmuştur. Kentsel ve kamusal alanların işgaline karşılık kente ve geleceğine sahip çıkan insanların mücadelesi haline gelmiştir. Şimdiye kadar Taksim Meydanı'nı aktif olarak kullanıp da Gezi Parkı'na o ya da bu nedenle bir türlü yolu düşmemiş kişilere, Gezi Parkı'nın da "kullanılabileceği" gösterildi. Kamusal alanların "kentin farklı kullanıcılarını bir araya getirme" hedefi hayata geçirilmiş oldu. Gezi Parkı, kentsel yaşam alanlarının geleceğine dair derdi olan insanları bir araya getiren ve aralarında etkileşim oluşturan bir mekan kimliği kazandı. Projelere itiraz süreci her ne kadar yasal olarak kısır görünse de bir şekilde bu projelere ve sonuçlarına dikkat çekmek; burayı canlı ve kamuya ait bir "ortak alan" olduğunu göstermek hepimizin borcu. Bu oluşum ile sadece Gezi Parkı özelindeki problemi işaret etmek için değil; kentte var olagelen diğer problemlere de sesini yükseltmek isteyenlere ancak inisiyatif olarak ve harekete geçerek söz hakkı sahibi olabileceğimizi ve hepimize ait olan bir kenti yine hep beraber konuşarak ve tartışarak şekillendirmemiz gerektiğini ortaya koyuyor.

Kazancı Barikatı'nın Çizimi - Herkes için Mimarlık

Kaynak: <http://www.mekamar.com/tr/yazi/makale/gezi-park%C4%B1-barikatlar%C4%B1-b%C3%B6l%C3%BCm-1-ay%C5%9Fe-g%C3%BCng%C3%B6r.html>

Bir avuç insanın başlattığı ancak artık daha geniş bir kitle tarafından sahiplenilen kamusal alan, gerek bir bütün olarak kentin mutenalaştırılması sürecine işaret eden ve bu süreçten rahatsızlık duyan birlikteliğin yayılıp ilerlemesi adına gerekse de kentsel alanlar için düşünülen projelere yerinden bir cevap üretme fikriyle umut verici olmaya devam ediyor. Gezi Park'ında kanat çırpın keleşbeğın Kızılay'da fırtına yaratması bu umudun bir göstergesi.

Bu hareket, bir strateji ve ya bir taktik ile sınırlanıp, kemikleşmiş bir yapıya dönüşmeyip, ahlaki bir ilke, bir idea ve özünde bir duyarlılık olarak yaşamımızın, davranışlarımızın ve bakış açılarımızın her yönüne şekil vermelidir. Benim düşünceme göre mekan özgürlük arayışını sadece evde ya da işte değil, sadece politikada da değil, sadece maddi yaşam koşullarında değil, tinsel koşullarda da sürdürmelidir. Bu şekilde bütün kabukları kırıp, farklı yaş grupları, cinsiyetleri, görüşleri, kırık ve kenti, hiyerarşi tanımayan bir toplumda birleştirmekle kalmayıp, insan ruhundaki ve insanla mekan arasındaki yarıkların kapanmasında yardım edecek harç işlevini görebilir.

Lefebvre'e göre devlet günlük yaşamın kendisinin düşmanıdır. Çünkü devlet, yönetsel ve ekonomik egemenliğin soyut mekânını üretir. Ama imgesel gerçekliği eksik olduğu için, yeniden üretiminin toplumsal imgeye karşı reddi anlamına gelir. Bu devlet anlayışı, kentin merkezi mekânında ortaya çıkan tarihsel kullanım değerlerini stratejik bir mekân uğruna yok eden çalışmasıyla anlatılabilir.

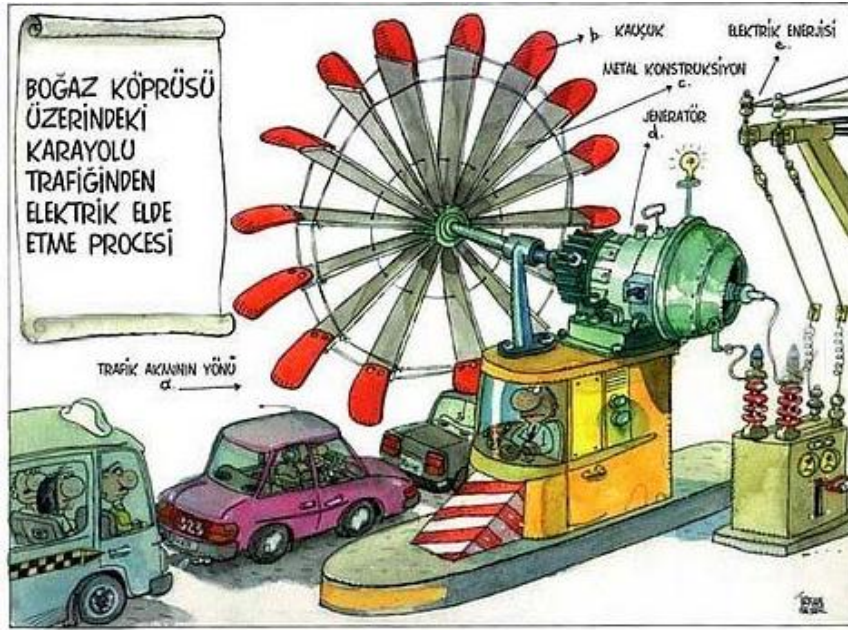
Türkiye geneline baktığımızda kentsel dönüşüm projeleri ile insanların yerlerinden edildiği, Büyükşehir belediyelerine rant yaratmaları için her türlü yetkinin verildiği, 2A ve 2B düzenlemeleri ile ormanların talana açıldığı, İstanbul'a rant köprüsünün dayatıldığı, TOKİ gibi olağanüstü yetkilerle donatılmış bir kurum üzerinden kentlerimizin mimarisinin katledildiği, tarihi kentlerimizin yamalı bohçalara çevrildiği, derelerimizin HES'lerle kurutulduğu, toprağımızın siyanürle kirletildiği, suyumuzun metalaştırıldığı bir dönem bu.

Kaynak: (1)<http://www.milliyet.com.tr/-gezi-olaylari-turizm-icin-kayip-gezi-eglenme-1727664/>

(2) <http://www.ankarahaber.com/haber/Mahkeme-Taksim-Gezi-Park%C4%B1-karar%C4%B1n%C4%B1-verdi/137022>

Çağdaş mimariyi tartışmamız gereken böyle bir yüzyılda “yandaş” mimari diyebileceğimiz bir akım ile karşı karşıya kaldık. Bu “anlayış” toplum yararını esas alan şehirciliğe, imar ve çevre hukukuna aykırı olduğundan mimarlığa da aykırıdır. Kenti ve yaşam haklarını savunmayan bir “kentsel dönüşüm” mimarlığın özüne ters düşer, yandaş düşünce dışında destek bulamaz, bulamadı da. Öyle ki kapitalizmin penceresinden bakan bu zihniyet AKM binasına baktığında (Ayakkabı Kutusu Merkezi) görebilir. Haydarpaşa Garı'nı sömürge istasyonuna, Atatürk Orman Çiftliği'ni hasat yapılacak bir tarlaya, Hevsel Bahçeleri'ni konut bataklığına dönüştürebilir. Bu mimari “üslup” bir zamanların zihni sinir projelerini hatırlatıyor adeta. Bu projeler uçuk, kaçık, komik ama düşündürücü karikatürlerden oluşurdu. Bugün karşımızda bulduğumuz projelerle benzerliğini gözardı edemeyiz. Bunlara “çılgın” proje deniyor. Evet bu projeler gerçekte insanları çıldırtıyor!

Kaynak: <http://www.zihnisinir.com/tr/>

Bu çizilen çerçeve içinde sosyal mekan ve sosyal mekan aracılığıyla yapılan eleştiri, fiziksel olarak mekanda bulunmayı ve katılımı; yani yere ve özneye bağlı bir gerçekliği gerektirmektedir. Fiziksel mekana dahil olmadan bu eleştiriye karşı çıkan topluluğun oluşma nedeni nedir? Bunu açıklamak için Platon'un mağara analogisinden bahsedebiliriz sanırım.

Platonun Mağara Analogisi

Kaynak: <http://filobloguera.blogspot.com/2013/11/terminos-principales-del-mito-de-la.html>

İnsanlar, Platonun mağarasında yaşayan mahkumlar gibi sadece kendilerine gösterilen gölgeler ve duyurulan yankılar dışında bir şey bilemezler. Platon'a göre mahkumların bütün algılayabildiği varlıklar, bu gölgeler ve yankılardır. Hal böyleyken, var olan bütün gerçekliğin bu gölgelerden ve yankılardan oluştuğunu varsayacaklardır. Bütün konuşmaları, bu "gerçeklik" ve onunla ilgili deneyimleri üzerine olacaktır.

Eğer mahkumlardan biri zincirlerinden kurtulabilirse, yarı karanlık bu tuzakta geçirdikleri ömür yüzünden her yanı öylesine tutulmuş olacaktır ki acemi hareketlerle kafasını çevirirken bile acı duyacak, ateş gözlerini kamaştıracaktır. Kafası allak bullak olacak ve yine gölgelerin bulunduğu duvara, anladığı tek gerçekliğe dönecektir. Sürünerek mağaradan tamamen ayrılıp aydınlık gün ışığına çıkarsa, sersemleyecek ve kör olacaktır; bir şeyler görebilmesi ya da anlayabilmesi uzun zaman alacaktır. Ama sonra, yukarıdaki dünyada yaşamaya bir kere alıştığına, mağaraya dönecek olursa, yine, bu kez karanlık yüzünden geçici olarak kör olacaktır. Yaşadıklarıyla ilgili diğer mahkumlara

anlattığı her şey, dillerinde yalnızca gölgeler ve yankılar bulunan insanlara anlaşılabilir gelecektir, hoş karşılanmayacaktır. Çünkü esaret ve karanlık rahattır, oysa gerçekleri görmek ve ışığa bakmak cesaret ister...

Günümüzdeki algı!

Eylem

Penguen İzolasyonu

Medya

Sanal Yansıma

Sonuç

Platon'un Mağara benzetmesini idealer evrenine göre değil de, yaşadığımız dünyaya ve sorunlara göre yorumlarsak; kendi dar dünyalarında gölgeleri ve hayalleri gerçek sanıp, masallara inanan insanların da böyle olduğunu görürüz. Gerçekler önlerine geldiğinde kabullenemez, tepki verirler. Yarı uykuda gibidirler ve uyanmak istemezler. Gölge oyunu oynamaktan, hayaller ve masallar içinde yaşamaktan memnundurlar. Uzun yıllar boyunca gölgelere ve masallara kapılmış olan insanların o karanlık dünyalarından çıkıp aydınlığa-ışığa ve gerçeklere alışması zorlu bir süreç gerektirir. Bugünkü aydınlanma mücadelesinin amacı da, karanlıkta gölgelere inanan ve yanılan insanları uyandırmak, onlara asıl gerçekleri gösterebilmek ve zincirlerinden kurtarıp aydınlığa kavuşturabilmektir.

Aydınlıklarda buluşabilmek ümidiyle....

KAYNAKLAR:

- 1- <http://herkesicinmimarlik.org/portfolio/gezi-parki/>
- 2- <http://www.arkitera.com/haber/16603>
- 3- <http://www.arkitera.com/haber/19849>
- 4- <http://www.arkitera.com/kose-yazisi/10>
- 5- <http://www.arkitera.com/gorus/372>
- 6- <http://mimaritasarimvelestiri.wordpress.com/category/taksim-gezi-parki/>
- 7- <http://www.meknar.com/tr/yazi/makale/gezi-park%C4%B1-barikatlar%C4%B1-b%C3%B6l%C3%BCm-1-ay%C5%9Fe-g%C3%BCng%C3%B6r.html>
- 8- <http://www.gnoxis.com/platonun-ma%C4%9Fara-benzetmesi-16988.html>